

עירובין כא

משה שווערד

1. חדושי הרשב"א על מסכת עירובין דף כא/א

בעינן מידי דחזי לאדם. איכא למידק והא אמרינן (לעיל כ. ב) לא הותרו פסי ביראות אלא לבהמת עולי רגלים, א"כ מאי איכפת לן במידי דחזי לאדם. ומסתברא לי דאי לאו דחזי לאדם לא הווי מתקני, דלא חשו לבהמה טפי מלאדם, אלא דמשום דרוב ביראות אינן רחבין כל כך שלא יוכל האדם לטפס ולירד. לפיכך לא הוצרכו לתקן עיקר הכוונה בשביל אדם, שכל שאינו צריך לקולת הפסין אין מתירין לו, אבל בהמה שאי אפשר לה לעולם לטפס ולירד חשו לה משום הפסד בעלים...

2. רש"י עירובין דף כא/א

מידי דחזי לאדם - כיון דמים משוי להו מחיצה בעינן מים חשובין:

3. תוספות מסכת עירובין דף כא עמוד א

מידי דחזי לאדם בעינן - ואובסין את הגמל דלעיל היינו נמי במידי דחזי לאדם אי נמי איירי ברה"י ולא בין הפסין אי נמי הואיל ותחילת התיקון הוי במידי דחזי לאדם שרי בכל ענין לצורך בהמה וא"ת אמאי בעינן מידי דחזי לאדם כיון דלא שרי אלא לצורך בהמה [1] וי"ל שאם דלה לצורך בהמה ונשתירי שם שרי לאדם והא דאמרינן בסמוך ואם היו רחבים לאדם נמי שרי היינו לדלות לכתחילה לצורך אדם [2] אי נמי הא דאמרינן לא הותרו אלא לצורך בהמה היינו תחילת התיקון אבל בשכבר נתקן לצורך בהמה שרי אף לצורך אדם לכתחילה לדלות ואם היו רחבים שרי לתקן אפי' לצורך אדם ואתי שפיר הא דאמר לעיל חצר שראשה נכנס לבין הפסין מותר לטלטל מתוכה לבין הפסין ומבין הפסין לתוכה היינו השתא אפי' לצורך אדם.

4. שפת אמת על עירובין דף כא/א

בגמ' בעינן מידי דחזי לאדם. נראה הטעם דכיון דלא חזי לאדם אינו הדרך להשקות שם בהמתו דמסתמא הולכין למקום שיש להם ג"כ לשותות ולכך לא התירו אלא במים חיים דהוא מטפס ועולה ולבהמתו משקה מתקנתא דרבנן, ובזה מיושב מה שהקשו התוס' ד"ה מידי דחזי כו' אמאי בעינן דחזי לאדם ע"ש:

5. ספר ההלות יעקב [סימן ח']

שרי לעשות מתחילה אפילו לאדם] וכן הוא שיטת הרמב"ם ז"ל פ"ז משבת ע"י"ש [שם הראונו גירסא אחרת ברמב"ם ז"ל הוצא בספר מעשה רוקח ע"ש] וקשה לי טובא על פירוש ראשון דלפ"ז כמו שלא הותר לאדם הי"ג לא הותר לבהמה אלא להשקותה מים משום שא"ל בלא"ה אצל לשאר בעלולים שאינו מלרכי השקאת הבהמה ודאי אסור לכאורה דבזה הא לא עדיף בשביל בהמה משאר ררכי האדם דאסור וא"כ איך נפרנס בעיה דאצוי מרבה לעיל צדק כי יבשו מים בשבת מהו והיינו אי אמרינן הואיל והותר לאותו שבת הותר, והרי אפילו בעוד המים שם הא לא הותר אלא להשקות המים ולא לשאר בעלולים והא כבר יבשו וליכא תשמיש זה, והוא קשיא עלומה, [אע"כ מוכח דמשום היתר דבהמת ע"י"ג הותר כל בעלולים ושפיר מיבעיה דשמה היתר זה לא פקע אפילו ביבשו, ולשיטת רש"י ז"ל לכאורה ז"ל דמודע דלצורך בהמה הותרו כל בעלולים אפילו שאינו מענין השקאה דלא פלוג רבנן בזה וז"ע.]

3) ר"פ שו"ת פסין דכ"א מצוה דלא הותרו פסי ביראות אלא לבהמת עולי רגלים בלבד וכתבו בחוס' ד"ה מודי דחזי לאדם בפירוש הראשון דאפילו בצורות שנעשו בשביל בהמת עולי רגלים אסור נמי לאדם אלא מטפס ועולה ט"ש וכן פירש"י ז"ל צד"כ סע"ג [וצפ"י השני כתבו בחוס' דכל שנעשה לבהמת עולי רגלים הותר צו בעלול אפילו לאדם] ורק במקום דלא נעשה מתחילה אלא לאדם כגון בחו"ל הוא דמטפס ועולה [וברחצין יותר מדאי]

6. רש"י עירובין דף כא/א

דלא שכיחי מתיבתא - להיות תלמידים הולכים מעיר לעיר ללמוד תורה, ופסי ביראות לא הותרו אלא לעולי רגלים ולכיוצא בהן, שהולכין לדבר מצוה:

7. ריטב"א על עירובין דף כא/א

כיון דאיכא מתיבתא. פירוש ושמעינן מינה שלא לעולי רגלים בלבד התירו אלא אף לבני מתיבתא וכל לעורך מצוה דרבים:

8. מגדים חדשים

נמצא כל העולם כולו אחד משלשת אלפים ומאתים בתורה. עיין בספר זרע שמשון (פ' תשא אורח כא), מש"כ לנאר החשבון של שלושת אלפים ומאתים ע"ש.
במהדורא צמרא למרש"א כתב, זה נראה הרמז שהמורה מקיימת כל ומתחיל צ"ב בראשית צרא, לומר שהמורה היא ל"ב פעמים נגד בריאת עולם ע"ש. ואינו מדוקדק מש"כ ל"ב פעמים, דהמורה הוא ל"ב מאות פעמים נגד העולם.

בפירוש רבי חיים פלטיאל עה"ת (ר"פ בראשית), וכ"ה בחספות השלם (פ' בראשית אורח סה), הביא בשם מדרש הטעם שפתח המורה בבראשית, דבראשית במילואו בגימטריא ל"ב מאות פחות אחד, כיצד חשב ב"ת ר"ש אל"ף שי"ן יו"ד

9. מגדים חדשים

נמצא כל העולם כולו אחד משלשת אלפים ומאתים בתורה. מתבאר מדברי הגמ' כאן דזהו שיעור גדול המורה, ודוד שאמר רחבה מזוןך וראיתי בזה דברים זהירים ומפורשים בשו"ע הרב ה"י ת"ם (פ"א ס"ה), וז"ל אל יאמר האדם איך אפשר ללמוד כל המורה שבע"פ כולה, הרי המורה אין לה קץ ומכלית כמ"ש לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מזוןך מאד, ונאמר ארוכה מארץ מדה וגו'. כי באמת ההלכות הנגלות לנו ולבנינו יש להן קץ ומכלית ומספר, וכן המדרשים שנחגלו לנו רק שהמורה מאד ענמה אין לה קץ ומכלית אפילו לפשטי דרשותיה הנפונים בה. ורבי עקיבא היה דורש על כל קוץ וקוץ תילי חילים של הלכות, ולא הגיע למכלית דרשותיה עדיין. וכן אין קץ ומכלית לעומק טעמי ההלכות והפלפול בטעמיהן ובדרשותיהן במדות שהמורה מדרשת, ועי"ז יתחדשו ג"כ חידושי הלכות לאין קץ ומכלית למי שזוכה לזה אחר שגמר תחילה כל המורה שבע"פ המסורה לנו ונגלית לעין כל ע"ש.
חיוצא לנו מדבריו, שבאמת גם המורה שבע"פ יש לה קץ ומכלית, והוא המורה שבע"פ הנגלית לנו. וז"ש ארוכה מארץ מדה וגו' שהמורה אין לה סוף וגבול, היינו במורה הנסמרת מעינינו, בין בפשטי הדרשות הנפונים בה, כר"ע שהיה דורש על כל קוץ תילי חילין, וכן אין סוף לעומק טעמיה, ואין קץ לפלפול ההלכות וחידושי דינים בטעמי המנזות ובדרשותיהן עד אין תכלית. ועיין במדרש

ובגזר הקודש על המדרש ב"ר (רפ"י) כתב לנאר בטעם שאין האדם יכול להשיג המורה עד תכליתה, והוא שאעפ"י שיעקר מליאות המורה יש לו שיעור במדה והוא ג' אלפים ומאתים כשיעור העולם, מ"מ אין לה שיעור קץ וגבול בהשגת אדם לעמוד על סוף תכליתה, וכמ"כ הרמב"ם שאי אפשר לאדם להשיג אלא במה שהוא תוך העולם הגשמי שהוא עומד בה דהיינו עד גלגל הירח, אבל לא מה שהוא חוץ לעולמו. ולכן בהיות אור המורה גדולה מן העולם ומתפשטת מבחוץ להקיף ולסבב כל העולמות, אין בכח שכל האנושי להשיגה כי היא חוץ לעולמו ורחוקה ממנו ע"ש. וזהו י"שכ המז

10. מגדים חדשים

רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנם שנאמר ואלה לחרפות לדראון עולם ע"ש. הנה נראה דמפרש מ"ש על רשעים גמורים שנחתמין לגיהנם לדראון עולם, דהיינו שנידונין בגיהנם לעלמי עולמים, ואילו כאן אמרו על רשעים גמורים שלא אבד סברם ועמידים שיתנו ריח. אמנם יש בזה כמה שיטות ומילוקים, וכפנמי בזה במס' ר"ה ע"ס.

ושמא תאמר אבד סברם ובטל סיכויים ת"ל הדוראים נתנו ריח בו'. בספר לפנת פענח לבעל המולדות ז"ל (פ' תרומה), הקשה ממ"ש בר"ה (טו ז) ג' כמות הן ליום הדין כו'.

11. מגדים חדשים

אלו בנות ישראל שמגידות פתחיהן לבעליהן. פירש"י כשרואה דם אומרת לבעלה ויפרוש הימנה. יש לעיין למה חלה שבה זה צננות ישראל דוקא, הלא שבה זה שייך גם אלל הבעל שפרוש ממנה, וכמו שמלינו במדרש שהש"ר בפסוק (ו, ג) סוגה בשושים, שהכתוב מספר בשבה בני ישראל, הרי שנשא אדם אשה כו' והיא אומרת לו כששנה אדומה ראיתי הוא פורש מיד כו' ע"ש.

וראיתי ברש"י פסחים (פו א) שפירש ג"כ כמו שכתב כאן, שמגידות פתחיהן של נדה לבעליהן לפרוש מהן. והוסיף שם רש"י עוד "ואעפ"י שמאוחזן רבה". ונראה שרש"י נא לישב בזה מה שהערנו, מה שחלה שבה זה צננות ישראל דוקא, לזה כתב שאללן הגסיון יותר גדול לפי שמאוחזן גדולה מצעליהן, לכן אמרו שבה זה עליהן.

• רש"ש על עירובין דף כא/ב

שם שמגידות פתחיהן לבעליהן. לולי פרש"י הנל"פ דר"ל שמגידות פתחי וסתות שלהם כדי שיפרשו מהם עונה הסמוכה להם:

12. ספר בניהו בן יהודע על עירובין דף כא/א

שם שמגידות פתחיהן לבעליהן. י"ל אם פרסו נדה ומגידות אין זה שבה כל כך להם באיסור כרת, וכן לישנא אחרינא דקאמר אוגדות פתחיהן לבעליהן, דפירש רש"י ז"ל שאין נבעלות לאחרים אין זו שבה גדול כל כך להיותם נשמרים באיסור אשת איש, ועוד דהש"ס קאמר אוגדות לבעליהן ולא קאמר אוגדות לאחרים, ורש"י ז"ל נדחק בזה וכתב קושרות פתחיהן לצורך בעליהם, והוא דוחק דהעיקר חסר דלא קאמר הש"ס לצורך, ועוד זה אינו לצורך בעליהן אלא לצורך נפשם שלא יתמאוו בעבירה דאיסור אשת איש. ונראה לי דמגידות פתחיהן לאו בראיה של דם גמורה, שיש בה הרגשה, אלא בראיה של כתם דלא הוה בה הרגשה דאיסורא מדרבנן, ויצר הרע מוצא לו מקום היתר לתלות בו לומר לה לכלוך זה מדם עוף ובהמה וכיוצא, והיינו שבחיייהו דלא תלו להקל אלא מגידות לבעליהן שראו דם נדה לפרוש מהם.

וללישנא אחרינא דאוגדות גם כן איירי בדבר זה של נדה, והיינו כי סמוך לוסתה מונעת עצמה מתשמיש, שלא תזקק לבעלה אף על פי שלא ראתה דם עדיין הם קושרות פתחיהן לבעליהם שלא ישמשו עמהם, וזה שבחיייהו מפני שעדיין לא ראתה ורק חוששת מפני שהוא סמוך לוסתה בעונה אחת:

13. ספר בניהו בן יהודע על עירובין דף כא/א

בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא. נראה לי זנות או הוצאת שז"ל בידיים זהו חטא גמור, אך קרי על ידי הרהור נקרא טעם חטא, כיון דהוצאת הזרע היתה באונס, ורק היא באה מכח הרהור ולכן נקראת טעם חטא:

14. מגדים חדשים

הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה, שד"ת יש בהן עשה ול"ת, וד"ם כל העובר על ד"ם חייב מיתה. פירש"י עשה ול"ת יש בהן שאין בהן חיוב מיתה, אבל דברי סופרים חייבים מיתה על כולם.

בספר ראשון לזיון לבעל אוה"ח הק' (משלי א') בפסוק שמע בני וגו' כתב ח"ל, אומרו מוסר אצרך יכוין על תורה שבכתב, ומורה אמך על תורה שבע"פ. והטעם שתורה שבכתב יחקה למוסר ותושבע"פ הזכירה בלשון חורת אמך, להיות דמורה שבכתב כתוב בה אם תעשה טוב תחיה ואם לאו תמות או הכרת תכרת או ילקה ארבעים, לזה הזכיר זו המוסר. אבל דברי חז"ל אין בהם לא מיתה ולא יסורין שאין לוקין על לאו דלא תסור, ולזה אמר חורת אמך ע"ש. ולפי המתבאר בסוגיין דבריו ז"ל ז"ב, דמתבאר דעל דברי סופרים קרוב לעונש יותר מעל ד"ת. ואה"נ דעל ד"ם ליכא לא מיתה בי"ד ולא מלקות ארבעים, אבל איכא מיתה בידי שמים ומכת מרדות. וכבר דנו בספרי האחרונים אי על כל איסור דרבנן איכא מכת מרדות אף היכא שלא אמרו כן להדיא, עיין זיונים לתורה (כלל ג'), ובשו"מ עמודי אש קונטרס מקל חובלים (סימן טז).

והמהר"ל ז"ל בספר באר הגולה (באר הראשון ע' יז) כתב, דהדבר ברור דעל מצוות הסורה העונש חמור וקשה יותר מד"ס, אלא לענין שהעונש ממחר לבא מיד בעוה"ז, בזה מצוות דרבנן חמור יותר, והחוטא במצוות הסורה עונשו

יותר לעוה"ז. ח"ש הזהר בד"ם יותר מד"ם שלא יקבל עונש בעוה"ז ע"ש. ובענין שכר על מצוות מדברי סופרים, ראיתי להפמ"ג בקו"י מתן שכרן של מצוות (חקירה ו'), שנסתפק איזה שכר מרובה, אי שכר מצוה של תורה או של דבריהם ע"ש. ובספר ערבי נחל (לשבת שובה סוף דרשה ג') כתב, במצוות דאורייתא אדם זוכה בשכרן לשתי שולחנות בעוה"ז ובעוה"ב, משא"כ שכר מצוות דרבנן ולימוד תושבע"פ אין שכרו רק לעוה"ז ע"ש.

15. מהרש"א על עירובין דף כא/ב

שד"ת יש בהן כו'. כפרש"י שאין בהן מיתה וכדאמרי' פ' י"ה כל העובר על מצות עשה ולא תעשה ועשה תשובה מוחלין לו אבל העובר על ד"ם חייב מיתה ונראה דהיינו בדבר שגזרו לעשות גדר על דבר עבירה שיש בגופה חיוב מיתה אבל גזרו בדבר שיש בו עשה ול"ת אינו דומה כעובר על גדרם שיהא חייב מיתה דלא יהא טפל חמור מן העיקר ...

• מגדים חדשים

והסמיכת חכמים כתב, ל"נ דלא קשיא מידי, כיון דכל מיילי דרבנן אסמכוה אלאו דלא תסור כדאמרינן בצרכות (יט ז), א"כ אסמכוה ג"כ לענין חיוב מיתה דהאי קרא בזקן ממרא כמיז שחייב מיתה. ואין שייך לחלק בין מצוות קלות למורות

16. ים של שלמה (בהקדמה למס' חולין)

הגע עצמך למה לא כתב מפי הגבורה באר היטב כפי אשר ראוי מבלי שיפול בו שום ספק פנים א' לתורה, לא מ"ט, גם זולת זה מה שהיה ראוי להוסיף ולגזור ראוי היה משה להודיע בספר וכו', ע"ז השיב החכם וכו' כי אם כל רקיעי השמים גילין וכל הימים דיו לא יספיקו כדי לפרשה אחת עם כל הספקות שיש בה ומה שיחודש בה ויוצא ממנה לרוב תועלותיה עם כל מה שיכולין חכמי ישראל להעמיק משכל העליון וכו', אם כתב כ"ז בתורה, ק"ו שיהיה עולין יותר הוספה וכו', כלל הדבר אמר החכם והודיע שאינו בנמצא מן האפשרות להודיע ולבאר כל ספיקות התורה מבלי חילוקים עד סוף וכו', ע"כ מסר התורה לחכמים השתולים בכל דור כל א' וא' לפי חצוב מקור שכלו וכו' כפי מה שנראו לו מן השמים וכו', בריך רחמנא דיהיב חכמתא לחכימין.

17. ילקוט שמעוני - משלי תתקמ"ד

מעשה היה ברבי עקיבא, שהיה חבוש בבית האסורים, ורבי יהושע הגרסי היה תלמידו ומשמשו. ערב יום הכפורים נפטר ממנו והלך לביתו. בא אליהו ז"ל ועמד על פתח ביתו, אמר ליה, שלום עליך רבי. אמר ליה, שלום עליך רבי ומרי. אמר ליה, כלום אתה צריך. אמר לו, ומי אתה. אמר ליה, כהן אני, ובאתי להגיד לך שרבי עקיבא מת בבית האסורים. מיד הלכו שניהם לבית האסורין, ומצאו פתח שער בית האסורין פתוח, ושר בית הסוהר היה ישן, וכל האסורים היו ישנים. והשכיבו את רבי עקיבא על המטה ויצאו. מיד נטפל אליהו ז"ל ונטלו על כתפיו, וכשראה רבי יהושע כך, אמר לו לאליהו ז"ל, רבי, והלא אמש אמרת לי שכהן היית, וכהן אסור לטמא במת. אמר לו, דייך רבי יהושע בני, חס ושלום שאין טומאה בתלמידי חכמים, ואף בתלמידיהם. והיו מוליכים אותו כל הלילה, עד שהגיעו לאנטיפריס של קוצרין, כיון שהגיעו לשם, עלו שלש מעלות, וירדו שלש מעלות, ונפתחה המערה לפניהם, וראו שם כסא וספסל ושולחן ומנורה, והשכיבו את רבי עקיבא על המטה ויצאו, וכיון שיצאו נסתמה המערה, ודלקה הנר על מנורה, וכשראה אליהו כך, פתח ואמר: 'אשריכם צדיקים ואשריכם עמלי תורה ואשריכם ראי אלקים, שגנוז וטמון לכם ומשומר לכם מקום בגן עדן לעתיד לבא, אשריך רבי עקיבא שנמצא לך מלון ערב בשעת מיתתך, לכך נאמר 'אף ערכה שלחנה' (משלי ט, ב).

18. רבנו פרץ על עירובין דף כא/א

מוטב שימות וכו'. ולא היה צריך לכך דהא אמרינן לעיל ('ז א') ד' דברים פטורים במחנה וחשיב נטילת ידיים [1] אלא מחמיר על עצמו היה, [2] א"נ היה מצפה שיביאו לו מים כשיראו שיצטער:

19. מגדים חדשים

ולא אעבור על דעת חברי אמרו לא טעם כלום עד שהביאו לו מים. הפמ"ג בא"ח (סימן קנח א"א סק"ד) הקשה, אמאי לא אכל רבי עקיבא ע"י כריכת מפה, כמבואר בשו"ע (סימן קסג ס"א) אם אין מים מצויין לפניו ברחוק יותר מד' מילין יטול ידיו במפה ואוכל פת כו'. ומתוך דרכי עקיבא היה אוכל חולין בטרהרה, ולזה לא מהני כריכת מפה ע"ש. ויש לעיין במה שהקשה מכורך ידיו במפה, דהרי המוס' בד"ה מוטב, הקשו דהיה פטור לגמרי מנטילת ידיים במקום סכנה, ומירלו דמחמיר על עצמו היה. ולפי"ז מאי קושיא מכורך ידיו במפה, הרי חזינן דמחמיר על עצמו היה. ונראה דהפמ"ג קשימיה מה שאמר "ולא אעבור על דעת חברי", דהרי אם יכרוך ידיו במפה, לא יעבור על דברי חכמים. ואדרבה דכן אמרו חבריו אם אין מים מצויין לפניו יכרוך ידיו במפה, והוי במקום נטילה. אלא על כרחך דלא מדד חומרא לא נהג כן, אלא מן הדין לפי שהיה אוכל

חולין בטרהרה. משא"כ בנדון המוס' שכתבו מחמיר על עצמו היה, שייך שפיר לומר ולא אעבור על דעת חברי, אף שמן הדין הוא פטור מנט"י משום דהוי במקום סכנה ואנוס, החמיר על עצמו שלא לעבור על דברי חבריו, שאף שהוא פטור מ"מ לא נחשב כאילו נטל ידיו.

תוס' ד"ה מוטב בו', מחמיר על עצמו היה. בתוס' רבינו פרץ כתב ג"כ לתרץ כמש"כ התוס', שר"ע מחמיר על עצמו היה. וכתב עוד תירוך "אי נמי היה מנפה שיציאו לו מים כשיראו שינטער" ע"ש. ונראה כוונתו, דר"ל דבאמת לא נתכוון ר"ע למות על דבר זה, דהרי היה פטור מנט"י במקום סכנה, אלא שאמר מוטב אמות בו, כדי שיראו שמנטער.

ולבאורה נראה כוונת רבינו פרץ בתירוך הב', דרבי עקיבא לא נהג כן מחמת חומרא גרידא, אלא דשורת הדין הוא כן דאם מנפה שיהיה לו מים אסור לו לאכול בלי נטילת ידים, כיון שלא היה עדיין מסוכן ממש. ויש לעיין כמה זמן היה צריך להמתין על מים ושלא לאכול בלא נטילת ידים.

ובמה שמירצו התוס', מחמיר על עצמו היה. ועיין בז"י אור"ח (סימן קנח בד"ה ומיהו במחנה). ראיתי בשו"מ מהר"ם שיק אור"ח (סימן ע"א) שכתב, וקשה מהא דקיי"ל ביו"ד (סימן קנז) לאסור להחמיר על עצמו למסור נפשו. וצריך לומר דהשעה היפה צריכה לכך ולכך שרי ע"ש. והנה בשו"ע שם איתא דרשאי להחמיר על עצמו וליהרג, וכוונתו להקשות לשיטת הרמב"ם (פ"ה מהל' יסודי התורה) דכל מי שנאמר צו יעבור ואל יהרג, ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, איך סיקן רבי עקיבא עצמו בזה.

ובתורת חיים כאן כתב ליישב שיטת הרמב"ם מהא דר' עקיבא, דיש לחלק דדוקא היכא דברי לו שיהרג, אינו רשאי למסור עצמו, ושאי הכא דספיקא הוה שהרי לסקוף הביא לו מים ע"ש. וע"ע בתפארת ישראל ברכות (פ"א מ"ג) שכתב, היכא דליכא ודאי סכנה ולא שכיח היזקא, מותר להכניס את עצמו לספק סכנה, וראיה מר' עקיבא שהחמיר על עצמו בנטילת ידים, שהיה סומך עצמו שלא יניחו שומר האסורין למות בצמא ע"ש. והביא דבריו הפתחי תשובה ביו"ד שם (סק"ג). וכעין זה כתב במהר"ך חיות כאן ע"ש. וע"ע בהגהות מהרש"ם כאן מש"כ בזה חתנו המגיה, ובפתח עינים להרחיד"א ז"ל.

בשעה שתיקן שלמה עירובין. פרש"י שגזר שלא להוציא מרה"י לרה"י חבירו כו'. והרמב"ם (עירובין פ"א ה"ב) כתב, דאסור לטלטל עד שיערבו כו', ודבר זה תקנת שלמה ובית דינו. כלומר דשלמה המלך אסר, וגם תיקן עצה מה לעשות כדי שיהא מותר לטלטל, והיינו לעשות עירובי חצרות, ובזה ניחא נוסח הברכה "וציונו על מצות עירוב". וכתב בשו"ת חתם סופר (אור"ח סי' צט) דמשום שזה תיקון גדול להנצל מאיסור הוצאה, על כן שייך הברכה "וציונו על מצות עירוב", כלומר תיקון גדול הזה. ועי' במ"מ (עירובין פ"ו הכ"ד), ומה שהעיר מזה בהגה' הרש"ש כאן.

22. שערים מצויינים בהלכה

בשעה שתיקן שלמה עירובין. כתב הב"ח
(או"ח סי' שסו) בשם רבינו האי
גאון, דעד זמן שלמה המלך היו מלחמות,
ותנן לעיל (יז.) דבזמן מלחמה פטורין
מעירובי חצרות, אבל בזמנו נתן הקב"ה
שלום בעולם, לכן תיקן בזמנו.

23. שערים מצויינים בהלכה

יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לכן
ישמח לבי גם אני כו'. נראה לי
דהחכמה היא שאסר להוציא מרה"י לרה"י,
וגם נתן עצה ותיקון להתיר, משום דעל ידי
שמופרדים אחד מחבירו נצולים מאיסור
שבת הוצאה, אבל ע"כ בא פירוד גם
בשאר דברים, כידוע דע"י פירוד קל בא
לפירוד גדול ושנאה וכו', ולכן נתן עצה
שיערכו ביחד בפת לבד, כי על הלחם יהיה
האדם, וזה עיקר הסעודה [ע"י ברש"י אמור
כא-יז, ובאב"ע ורמב"ן בשלח טז-ד,
ובמצודות דניאל ה-א], וע"י הסעודה ביחד
באים לאהבה ואחה וריעות [ע"י בדברינו

24. ספר בניהו בן יהודע על עירובין דף כא/א

שם שיש בהם גזל ועריות ושבועת שוא ושבועת שקר. י"ל למה נקיט גזל בהדי עריות טפי משאר איסורים, ועוד
למה נקטה בשבועה תרתי שוא ושקר כי כן הגרסא בגמרא. ונראה לי בס"ד נקטה גזל ועריות ששתיהם במעשה
אך הם הפכיים, דהגזל יהיה על הרוב מבני אדם אשר צר להם הזמן ויושבים במצוק וחוסר כל, אך העריות
להפך, כי החוטאים הם היושבים בשלוח ומנוחה ושבועים בהרווחה, כי העני שחסרים לו מזונותיו לא ינאף. ואחר
דנקיט תרי מילי במעשה שהם הפכיים נקיט כנגדן תרי מילי בדיבור, כי שבועת שוא שהיה על חנם תהיה בשאט
הנפש וישמן ויבעט, ושבועת שקר תהיה על הרוב באיש עני וחסר לחם שיכחיש בפקדון או בהלוואה או בדבר
אחר ונשבע על שקר:

25. הגהות יעב"ץ

ולכני הקיר וכ"כ חנניי שחף מיכ: שם שאמר שנתח
פיכ דנר ודנר של סורס שלסח אלסיה משל ט'. ר"ג
הסורס נקראת . כתיב כאשר יאמר משל הקדמוני .
לפי שזאת כמשל נסאר ונאסן כמשל המכוון . כן ר"ח
משלים ומחמיכ נטוים סאריס כנורשיס . ודכני
סאריס משלים שמוקפויס של סורס וסדנריס שחויס
חשורויס שירס וסארס . לרי"א [נסוף מגילס ט"ש]

שאמר שלמה על כל דבר ודבר של תורה
 שלשת אלפים משל, על כל דבר
 ודבר של סופרים חמשה ואלף טעמים.
פירש"י משל, טעם. והנה מ"ש על כל דבר ודבר
כו', לכאורה לאו דוקא, דמצינו דפרשת פרה
אדומה לא ידע טעמה, וכמ"ש במד"ר פ' חוקת
(פי"ט, ג) וזקה"ר (פ"ו, כג), אמר שלמה על כל
אלה עמדות, ופרשה של פרה אדומה חקרתי
ושאלתי ופשפשתי, אמרתי אהכמה והיא רחוקה
ממני. וציומא (יד א) היינו דקאמר שלמה אמרתי
אהכמה והיא רחוקה ממני. ונראה דיוצן עפיש"כ
בספר בית האויר (כלל מח), לאחד אין נחשב
חקרון, והוכיח כן מכמה דוכתי ע"ש. ואחי שפיר
מ"ש על כל דבר כו', אף שדבר אחד אינו בכלל.
וברב הרמז"ס בסוף ה' תמורה (פ"ד הי"ג),
אעפ"י שכל חוקי התורה גזירות הם, ראוי
להתבונן בהן וכל מה שאחה יכול ליתן לו טעם תן
לו טעם, הרי אמרו חכמים הראשונים שהמלך
שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה ע"ש.
והנה מש"כ שהבין הטעמים של כל חוקי התורה.
כ"ל בכוונתו מלבד מצות פרה אדומה וכמו שהבאנו
מחז"ל. וכ"כ הרמז"ס עצמו בספר המורה (ח"ג
פכ"ו), "הדבר המפורסם אל לנו כי שלמה נודעו לו
טעמי כל המצוות פרט לפרה אדומה". וכ"כ עוד
הרמז"ס באגרתו לרבי חסדאי הלוי הספרדי,
"כתבו ע"ה בשלמה המלך ע"ה שעמד על טעמי
תורה חוץ מטעם פרה אדומה".

אמנם יש לדקדק בלשון הרמז"ס שכתב, שהמלך
שלמה הבין "רוב" הטעמים של כל חוקי
התורה, משמע שאף המצוות שהשיג טעמם לא
הגיע עד תכליתם, שלא נגלו לו רק רוב הטעמים
ונשארו עדיין טעמים כמוסים אף ממנו. ויש להביא
מקור לזה מדברי המד"ר פ' אמור (פ"ל, טו),
אחר כל אותה החכמה שכתוב בשלמה כו', ישב לו
תמיה על ד' מינין הללו שנאמר שלמה המה נפלאו
ממני, ג' המה פסח מנה ומרור, וארבעה לא
ידעתיס אלו ד' מינים שבלוב שבקש לעמוד עליהם

כו'. וזיפ"ח שם כתב אף שפסח מנה ומרור טעמם
 מבוחר בכתוב, להיות המצוות מיוחדות על טעמים
 עמוקים נעלמים מדעות בני אדם זולת הנגלה
 מהם, לכן רמו לג' אלו שיש בהן טעם מפורש, לומר
 שעכ"ז יש להם טעמים עמוקים נפלאו ממנו, וכל
 שכן שאר המצוות שלא נשיג בהם טעם ע"ש וע"ע
 במדרש תהלים (מזמור ט, ז) בקש שלמה לעמוד
 על עסקי פרה אדומה כו', ועוד בקש שלמה לעמוד
 על מתן שכרה של חורה כו', בקש לעמוד על מתן
 שכרן של נדיקים כו' ע"ש.

בספר משך חכמה פ' בא (בפסוק החודש הזה
 לכם) כתב, מקובלים אנחנו מרבינו הגר"א,
 דאם כי חז"ל פירשו טעמם, בכל זה עוד השאירו
 טמונים בסתר לצדם טעמים לחלפים גדולים ורמים,
 אבל לא גלו זה לאוזן המון בני ישראל ע"ש. ועיין

27. תוספות מסכת עירובין דף כא עמוד ב

בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים - אף על גב דתיקן נמי שניות כדאמר בפרק שני דיבמות (ד' כא.) [1] הא דלא חשיב הכא משום דלאו בבת אחת תיקן ואחר בת קול תיקן ומדכתיב איזן וחקר תיקן משלים הרבה משמע נמי שהרבה תקנות עשה.

28. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן צט

ועיין עירובין כ"א ע"ב בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצאה ב"ק ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני, והקשה תוס' הא גם שניות תיקן, [2] וי"ל לפי הנ"ל במה שהוסיף חומרא לאיסור שניות, אע"ג שהוא מצוה לעשות סייג לתורה מ"מ לא שייך ישמח לבי כי אולי יכשלו בזה בני אדם שאינם הגונים, אבל כשעשה סייג לשמירת שבת וגם עשה תיקון שלא יקלקלו בו היינו שיערבו עירובין אז ישמח לבי גם אני, וגם כשהוסיף סייג לקודש לגזור טומאה על הידים לא שמח לבו אלא יען למד תיקון לטומאה בנטילת ידים אז ישמח לבי גם אני. ובטש"ע סימן שס"ו סעיף י"ג וי"ד מצוה לחזור אחר עירובי הצרות, מברך על מצות עירוב, והנה אין כוונת הברכה על אשר קדשנו ואסר לנו ההוצאה וטלטול בשבת, חדא דלא שייך וציונו על המניעה דה"ל למימר ואסר לנו הוצאה מרשות לרשות בשבת כמו שמברכים בחופה ואסר לנו הארוסות, ומ"ש וציונו על העריות כבר כתב שם הר"ן [כתובות ז' ע"ב] בזה ע"ש, ועוד מ"ש דמברכין על איסור הוצאה בפרוטרוט טפי משאר מלאכות שבת שהכל נכלל בברכה שאנו מברכים בקידוש ובתפלה מקדש השבת, אע"כ לומר דהאי ברכה על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הלז להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש א"א להזהר ממנו כמ"ש לעיל:

29. מהרש"א על עירובין דף כא/ב

לימד דעת גו' דאגמריה כו'. מלת דעת מפורש במקום אחר ע"ש רה"ק והיינו היכא דכתיב גבי חכמה ובינה כפרש"י בחומש אבל הכא לא כתיב גבי חכמה ובינה גם דעת את העם דהיינו כלל ישראל לא שייך בהו שיכואו לידי רה"ק וע"כ אמרו דהיינו לימד דעת כלל העם דאגמריה בסימני טעמים שע"י פיסוק טעמים שלימד אותם ידעו ויבינו טפי לאסברה בדדמי ליה וק"ל:

• "קדמא ואזלא"

30. ספר תפארת ישראל - פרק סג

ובפרק עושין פסין (עירובין דף כ"א ע"ב) קווצותיו תלתלים אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תלי תלים הלכות שחורות כעורב במי אתה מוצאם במי שמשכים ומעריב עליהם בבית המדרש. רבה אמר במי שמשחיר עליהם כעורב רבא אמר במי שנעשה אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב ע"כ. ביארו בזה כי אלו תלי הלכות שמורים עליהם הקוצים והם השגות הנבדלים מן עולם הזה רחוקים מן האדם שהוא גשמי, ולפיכך אמר במי אתה מוצא במי שמשכים ומעריב עליהם כלומר שהוא פונה מענין העולם הזה ומשכים ומעריב על השגות האלו בו אתה מוצא אותם כי אי אפשר שימצא אלו השגות כאשר הוא פונה אל עולם הגשמי, ולרבה עוד יותר דצריך להשחיר עצמו והיא סלוק הגשמות שלו ובזה ראוי לקנות ההשגות האלו הנבדלים מן האדם. ולמאן דאמר עד שנעשה אכזרי על בניו הוא עוד מדרגה יותר ממי שהוא משחיר עליהם עד שאינו מרחם על בניו, ודבר זה מבואר כי מי שאינו מרחם על פרי בטנו הוא גובר על הטבע שלו ובשביל כך הוא קונה אלו ההשגות הנבדלים מן האדם הגשמי.